
БУДАНОВА Л.Г.,
кандидат педагогічних
наук, доцент, Національний
фармацевтичний Університет,
м. Харків, Україна

ДОСВІД МОНІТОРИНГУ ЯКОСТІ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «ФАРМАЦІЯ» В УНІВЕРСИТЕТАХ КРАЇН СХІДНОЇ ЄВРОПИ

З'ясовано досвід моніторингу якості навчальних досягнень майбутніх фахівців фармацевтичної галузі в університетах країн Східної Європи. Моніторинг якості освіти є частиною системи контролю та управління якістю освіти у країнах східної Європи. Фармацевтичні школи зарубіжних країн підлягають регулярному зовнішньому оцінюванню або проходять акредитаційні процедури: ліцензування, акредитацію. У Чехії є Агентство з акредитації, у Словенії – Комітет з оцінки якості вищої освіти, у Польщі – вищі навчальні заклади самостійно здійснюють моніторинг якості освіти. Процедура акредитації вищих навчальних закладів також була введена в Угорщині та Хорватії. На фармацевтичних факультетах університетів моніторингу підлягають навчальні досягнення студентів з гуманітарних, природничо-наукових, загальноекономічних та професійних навчальних дисциплін.

Ключові слова: моніторинг, фармацевтичний факультет, гуманітарні, природничо-наукові, загальноекономічні, професійні, навчальні дисципліни.

Проанализирован опыт мониторинга качества знаний будущих специалистов фармацевтической отрасли в университетах стран Восточной Европы. Мониторинг качества образования является частью системы контроля и управления качеством образования в странах Восточной Европы. Фармацевтические школы зарубежных стран подлежат регулярному внешнему оцениванию или проходят аккредитационные процедуры: лицензирование, аккредитацию. В Чехии есть Агентство по

аккредитации, в Словении – Комитет по оцениванию качества высшего образования, в Польше – высшие учебные заведения самостоятельно осуществляют мониторинг качества высшего образования. Процедура аккредитации высших учебных заведений также была введена в Венгрии и Хорватии. На фармацевтических факультетах университетов мониторингу подлежат учебные достижения студентов по гуманитарным, естественнонаучным, общеэкономическим и профессиональным учебным дисциплинам.

Ключевые слова: мониторинг, фармацевтический факультет, гуманитарные, естественнонаучные, общеэкономические, профессиональные, учебные дисциплины.

It was found experience of monitoring of educational knowledge quality for future professionals in the pharmaceutical sector in Eastern Europe universities. Education Quality Monitoring is part of the control and quality of education in Eastern Europe countries. Pharmaceutical School of foreign countries are subject to regular external assessment or accreditation procedures such as licensing, accreditation. In the Czech Republic is accreditation agency, in Slovenia – Committee of quality assessment of higher education, in Poland is universities independently monitor the quality of higher education. Accreditation procedures in was also introduced in universities of Hungary and Croatia. In the pharmaceutical faculties of universities subject to monitoring of students' educational knowledge quality in humanities, natural sciences, general economic and professional disciplines. The educational system is becoming an essential tool in achieving new quality of society and its main mechanisms: economic, political, social, cultural, demographic. In eastern European countries the following basic procedures for pharmaceutical education quality control have been used: licensing; certification; accreditation. Licensing and accreditation conducted by government or other authorities on the basis of predetermined criteria. For example in the Czech Republic is the Accreditation Agency, which aims to carry out higher education institutions accreditation and regularly carry out monitoring of educational services. In Slovenia, universities jointly established the Committee to assess the quality of higher education. In Poland the universities independently monitor the quality of education. The accreditation procedure of higher education institutions was also introduced in Hungary and Croatia. The importance of educational monitoring of future pharmacists has been caused by certain factors: the demands of the labor market and the development of the educational system; creating conditions for the formation of general knowledge and skills according to the educational qualification level; professional qualities of the individual that will help to achieve a new level of pharmaceutical training. Basic principles of educational monitoring for pharmacy- students: continuity, scientific, predictability, objectivity, systematic, sustainability, consciousness visibility, activity and publicity. Modern requirements of economic

development require high quality training for the pharmaceutical industry. Prospective pharmacists should have a high level of training.

Key words: *monitoring, Faculty of Pharmacy, humanities, natural sciences, general economic, professional, educational disciplines.*

Постановка проблеми. Система освіти сьогодні стає найважливішим інструментом у процесі досягнення нового якісного стану суспільства та його головних механізмів: економічних, політичних, соціальних, культурних, демографічних. Задовольняючи освітні потреби особи та потреби суспільства у кваліфікованих фахівцях, держава має контролювати результати освітньої діяльності всіх її учасників на усіх етапах, мусить мати можливість відстежувати стан системи навчання в цілому та її елементів. Фармацевтична галузь є однією з тих, які найбільш динамічно розвиваються за складних умов сьогодення, чому значною мірою сприяє і розвиток фармацевтичної науки та навчальних закладів, де готують фахівців саме для цієї галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Формування професійних знань фахівця та її складових розглядали Н. Глузман, С. Гончаренко, Л. Дибкова, І. Зимня, С. Золотухіна, І. Зязюн, Н. Коломінський, А. Маркова, Н. Ничкало, О. Савченко, О. Пошетун, Дж. Равен, А. Хуторської. Питаннями професійної підготовки студентів займалися І. Богданова, М. Д'яченко, Л. Кандилович, М. Левітов, В. Лозова, О. Пехота, С. Сисоєва, В.

Сластьонін, Н. Тализіна. Проблемам професійного розвитку майбутніх фахівців присвячено Матеріали національних та міжнародних організацій з питань фармацевтичної освіти: The 2014 Pharmine report on pharmacy and pharmacy education in the European Union, Basic Statistics and Pharmaceutical Statistical Applications, Second Edition (Pharmacy Education Series), Accreditation Council for Pharmacy Education. (<http://www.acpe-accredit.org>).

Формулювання мети наукової праці. З'ясувати досвід моніторингу якості навчальних досягнень студентів спеціальності «Фармація» у східноєвропейських країнах та в Україні.

Виклад основного матеріалу і результати дослідження. Моніторинг якості освіти є частиною системи контролю та управління якістю освіти у країнах східної Європи. Нині контроль якості вищої фармацевтичної освіти та пов'язані з цим моніторингові дослідження на національному рівні у тій чи іншій формі реалізовані в багатьох країнах. Фармацевтичні школи зарубіжних країн підлягають регулярному зовнішньому оцінюванню або проходять акредитаційні процедури.

У європейських країнах східного регіону можна виділити наступні основні процедури контролю якості фармацевтичної освіти з боку державних органів: ліцензування; оцінка (атестація); акредитація.

Ліцензування та акредитація проводяться державними або іншими органами на основі заздалегідь встановлених критеріїв. Навчальні програми повинні відповідати певним вимогам [4, 257-279].

Атестація може ґрунтуватися на джерелах інформації широкого спектру, і до неї можуть бути залучені як місцеві, так і запрошені фахівці, її головною метою можуть бути як процеси, так і результати.

Наприклад у Чехії є Агентство з акредитації, мета якого проводити акредитацією вищих навчальних закладів та здійснювати регулярно моніторинг освітніх послуг. Вищі навчальні заклади фармацевтичного та медичного спрямування контролюються та атестуються Чеської інспекцією вищих навчальних закладів. За власним бажанням моніторинг може бути проведений незалежними експертами. У Словенії вищі навчальні заклади спільно засновують Комітет з оцінки якості вищої освіти та самі здійснюють нагляд. У Польщі відповідно до Закону «Про вищу освіту» вищі навчальні заклади самостійно здійснюють моніторинг якості освіти. При цьому польська Рада з питань вищої освіти пропонує три рівні оцінки: акредитований статус, базовий рівень якості і вищий рівень якості. Процедура акредитації вищих навчальних закладів також була введена в Угорщині та Хорватії. Так, у Хорватії кожні п'ять років експертна комісія, що призначається міністерством науки і техніки, оцінює рівень якості та ефективності викладання, а також

наукову і професійну діяльність навчального закладу [5; 7].

Отже, важливість моніторингу якості навчальних досягнень майбутніх фармацевтів у вищих навчальних закладах зумовлена певними чинниками: запитами ринку праці та розвитком освітньої системи; створенням умов для отримання загальних знань і формування вмінь і навичок відповідно до освітньо-кваліфікаційного рівня; професійними якостями особистості, що сприятимуть досягненню якісного нового рівня підготовки фармацевта, здатного до діяльності у фармацевтичній галузі.

Основні принципи моніторингу якості навчальних досягнень студентів – безперервність,

- – науковість,
- – прогностичність,
- – об'єктивність,
- – систематичність,
- – планованість,
- – свідомість та активність,
- – наочність,
- – гласність.

Моніторинг якості навчальних досягнень відзначає динаміку змін рівнів сформованості професійних знань майбутніх фахівців фармацевтичної галузі, яка визначає повноту, глибину та міцність професійних досягнень, самостійність суджень, системність і систематичність її формування [1, 28].

Зміст фармацевтичної освіти охоплює різні види знань, які характерні для фундаментальних наук: основні поняття і терміни, без яких неможливо зрозуміти жодного тексту, жодного елементу знань; факти повсякденної дійсності й науки, які дають змогу зрозуміти закони науки, формувати переконання, доводити і відстоювати свої ідеї, основні закони

науки, що розкривають взаємозв'язки різних об'єктів і явищ дійсності; теорії, які містять систему наукових знань про певну сукупність об'єктів, зв'язки між законами, прогноз у певній предметній галузі; знання про способи діяльності, методи пізнання й історію отримання знань, історію науки; оцінні знання, знання про норми ставлень до різних явищ життя. Усі види знань взаємопов'язані й потребують комплексного засвоєння.

Використовуючи моніторинг у навчальному процесі, викладач встановлює зворотний зв'язок зі студентом при переході від одного рівня засвоєння навчального матеріалу до іншого й довіряє студентові поточний контроль за процесом засвоєння знань. У зв'язку з цим моніторинг набуває великого значення, оскільки не тільки коректує процес навчання з урахуванням індивідуальних потреб студентів, але і навчає їх більш адекватно оцінювати свої власні досягнення і навчально-пізнавальну діяльність у цілому [2, 35-36]. Таким чином, організація партнерства в навчанні, отже, і в моніторингу, робить навчання більш самоорієнтованим.

Отже моніторинг якості навчальних досягнень студентів, які навчаються за спеціальністю «Фармація» в університетах східної Європи виконує

- аналітико-інформаційну функцію,
- діагностичну функцію,
- прогностичну функцію,
- коректуючу функцію,
- мотиваційну функцію,
- навчальну функцію,
- розвивальну і виховну функції.

Зауважимо, що процес формування професійних знань у майбутніх фармацевтів свідомий і керований, він спирається на сучасні нормативні документи, в яких сформульовано

вимоги до набуття майбутніми фахівцями фармацевтичної галузі відповідних знань, умінь і навичок.

У результаті дослідження визначено, що специфіка підготовки фармацевтів у країнах Східної Європи полягає в необхідності тісної взаємодії гуманітарних, природничо-наукових, загальноекономічних, професійних навчальних дисциплін, що дає можливість за період навчання на фармацевтичному факультеті сформувати певний рівень професійних знань. Формування професійних знань у студентів які навчаються на фармацевтичному факультеті розглядаємо як єдину систему теоретичної та практичної підготовки майбутніх фахівців до професійної діяльності, що здійснюється через оволодіння професійними знаннями, вміннями й навичками, розвиток у них професійних якостей. Так у вищих навчальних закладах Болгарії для отримання диплома магістр «Фармації» та права на здійснення фармацевтичної практики студенти зобов'язані скласти державний сертифікаційний підсумковий іспит, який складається з п'яти дисциплін: (фармакогнозія, фармакологія, фармацевтична хімія, фармацевтична технологія і соціальна фармація). Навчальний процес у Болгарії, у медичному університеті на фармацевтичному факультеті м. Софії організовано відповідно до Акту про вищу освіту. Процес навчання у університеті здійснено при узгодженні з документацією по спеціальності «Фармакологія». Напрямок «Фармакологія» входить до списку професійних напрямків і областей вивчення в секторі вищої освіти (схвалений директивою №125/2002 Ради міністрів; опублікований у Державному бюлетені, №64/2 лип-

ня 2002 року, декрет №10827/2003 Верховного адміністративного суду - у Державному бюлетені №106/5 грудня, 2003 р.). Університет має право сам визначати завантаженість навчальної роботи з днів і тижнів, відповідно до навчального плану по кожному предмету. На фармацевтичному факультеті навчання здійснюється по обов'язковим, обов'язковим на вибір і факультативним предметам. Медичний університет надає можливість студентам вибрати предмет для вивчення з навчальної програми, схваленої Міністерством. За період навчання на фармацевтичному факультеті медичного університету Болгарії студенти мають прослухати 4425 годин із яких на лекції відведено 1515 годин, а на практику – 2910 годин [6].

В Угорщині ефективність технології формування професійних знань у майбутніх фармацевтів визначається відповідністю результатів навчальної діяльності студентів певним критеріям і показникам, які ґрунтуються на наукових положеннях про розвиток особистості. Під професійними знаннями фармацевта розуміється інтегральна характеристика, що визначає здатність вирішувати професійні проблеми і типові професійні завдання, що виникають в реальних ситуаціях його фахової діяльності, з використанням знань, професійного і життєвого досвіду. Для отримання ступеня «магістра фармації», необхідно скласти кваліфікаційний іспит. Іспит здійснюється централізовано Угорським центром з еквівалентності та інформації (Hungarian Equivalence and Information Centre (Hungarian ENIC)). Для отримання кваліфікації магістр фармації необхідно скласти комплексний іспит який складається з наступних дисциплін: фармакологія, управління фармацією, етика та фар-

мацевтичне право [7].

Що до організації навчального процесу на фармацевтичних факультетах медичних університетів Польщі, то усі вищі навчальні заклади мають однакові стандарти організації навчального процесу та викладання. Польський Державний акредитаційний комітет (Państwowa Komisja Akredytacyjna) здійснює перевірку та контроль якості стандартів освіти у вищих навчальних закладах Польщі. Польська система забезпечення якості освіти відповідає стандартам і вимогам ENQA [5]. Що до системи оцінювання якості навчальних досягнень майбутніх фармацевтів – кожна галузь знань фармацевта забезпечується набором дисциплін та практик, об'єднаних у відповідні модулі, а зміст модулів дисциплін повністю відповідає рівню цих знань. Для тих, хто бажає працювати в аптеці необхідно скласти ліцензійний іспит (Certification Examination in Poland) в Центральній фармацевтичній палаті (Central Pharmaceutical Chamber). Іспит складається із 140 питань (у т.ч. 125 питань на множений вибір). Час на проходження іспиту 3 години.

Аналіз наукової літератури свідчить, що здоров'я, безпеку і добробут населення захищає система ліцензування та сертифікації професійної діяльності фахівців з освітою. Зазначено перелік професій, займатись якими фахівець не має права без отримання відповідного сертифіката. Перш за все потребують обов'язкового ліцензування: фармацевти, лікарі, медичні сестри. У таблиці 1 наведено організації східної Європи які відповідають за надання дозволу на ліцензування та/або сертифікацію професійної діяльності фахівців фармацевтичної галузі.

Сучасна система побудови освітніх програм у європейських країнах

Табл.1. Організації східної Європи які відповідають за надання дозволу на ліцензування та/або сертифікацію професійної діяльності фахівців фармацевтичної галузі

Країна	Кількість ВНЗ де можна отримати фармацевтичну освіту	Організація яка відповідає за ліцензування та/або сертифікацію професійної діяльності фахівців фармацевтичної галузі
Польща	5	Фармацевтичне суспільство Польщі.
Болгарія	1	Союз фармацевтів Болгарії
Чехія	1	Фармацевтичне суспільство Чехії
Словаччина	1	Фармацевтичне суспільство Словаччини
Румунія	2	Фармацевтичне суспільство Румунії
Угорщина	3	Фармацевтичне суспільство Угорщини

Таблиця 2. Освітні модулі європейської системи

Європейська система освіти виділяє п'ять типів освітніх модулів, що складають основу формування державного освітнього стандарту	<i>Основні модулі</i> – ядро освітньої програми, що формують базові загально-професійні і професійно-профільовані знання випускника
	<i>Підтримуючі модулі</i> – формують загально наукові знання випускника
	<i>Організаційні і комунікаційні модулі</i> – формують системні, організаційно-управлінські, міжособистісні знання випускника
	<i>Спеціалізовані (додаткові) модулі</i> – сукупність факультативних дисциплін, які розширюють поглиблюють знання випускника з обраного напрямку
	<i>Переносні модулі</i> – включають навчальні і виробничі практики, курсові і дипломні роботи, підсумкову атестацію, науково-дослідну роботу в магістратурі.

включає впровадження модульних технологій. У європейській системі освіти виділяють п'ять типів освітніх модулів (див. табл. 2) які складають основу формування навчальної програми: основні, підтримуючі, організаційні і комунікаційні, спеціалізовані (додаткові), переносні. Ці модулі покладені в основу для здійснення моніторингу навчальних досягнень студентів у Європі [7, 6].

Висновки дослідження та перспективи подальших розвідок у даному напрямку: Сучасні вимоги розвитку економіки потребують високого рівня якості підготовки фахів-

ця для фармацевтичної галузі. Майбутні фармацевти повинні мати високий рівень професійної підготовки.

Актуальним завданням вищої школи є підготовка професіонала, здатного сприймати ринкові умови, легко адаптуватися до змін у фармацевтичному секторі, вільно оперувати галузевими поняттями з фармації, підвищувати свої професійні знання протягом усього життя. Подальшої розробки потребують узагальнення досвіду професійної підготовки фармацевтичних кадрів у вищих фармацевтичних освітніх закладах східноєвропейських країнах та в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Вербець Владислав. До питання діагностики рівня знань, вмінь і навичок учнівської та студентської молоді // *Наук. вісн. Чернів. ун-ту.* – Чернівці, 2002. – Вип. 137: Педагогіка та психологія. – С. 24-31.
2. Вербицкая Н.О., Бодряков О. Мониторинг результативности учебного процесса // *Директор школы.* – 1997. – №1. – С. 33-37.
3. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної освіти / М-во освіти і науки України; ін-т педагогіки АПН України. – К.: Перше вересня; Шкільний світ; Харків: Фолио, 2000. – 126 с.
4. Black Paul. Assessment and Feedback in Science Education // *Studies in Educational Evaluation.* – 1995. – Vol. 21. – № 3. – P. 257-279.
5. Definition and Selection of Competencies. Theoretical and Conceptual Foundations (DESECO). Strategy Paper on Key Competencies. An Overarching Frame of Reference for an Assessment and Research Program – OECD (Draft).
6. Spector, J. Michael-de la Teja, Ileana. ERIC Clearinghouse on Information and Technology Syracuse NY. Competencies for Online Teaching. ERIC Digest. Competence, Competencies and Certification.
7. Quality education and competencies for life / Workshop 3 / Background Paper – 2004.

ТРАНСЛІТЕРАЦІЯ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Verbets' Vladyslav. Do pytan'nyia diahnostyky rivnyia znan', vmin' i navychok uchniv's'koyi ta student's'koyi molodi // *Nauk. visn. Cherniv. un-tu.* – Chernivtsi, 2002. – Vyp. 137: Pedagogika ta psykholohiya. – S. 24-31.

2. Verbytskaya N.O., Bodryakov O. *Monitorynh rezul'tatyvnosty uchebnoho protsessa // Direktor shkoly.* – 1997. – #1. – S. 33-37.
3. *Kryteriyi otsinyuvannya navchal'nykh dosyahnen' uchniv u systemi zahal'noyi osvity / M-vo osvity i nauky Ukrayiny; in-t pedahohiky APN Ukrayiny.* – K.: Pershe veresnya; Shkil'nyy svit; Kharkiv: Folio, 2000. – 126 s.
4. Black Paul. *Assessment and Feedback in Science Education // Studies in Educational Evaluation.* – 1995. – Vol. 21. – # 3. – P. 257-279.
5. *Definition and Selection of Competencies. Theoretical and Conceptual Foundations (DESECO). Strategy Paper on Key Competencies. An Overarching Frame of Reference for an Assessment and Research Program – OECD (Draft).*
6. Spector, J. Michael-de la Teja, Ileana. *ERIC Clearinghouse on Information and Technology Syracuse NY. Competencies for Online Teaching. ERIC Digest. Competence, Competencies and Certification.*
7. *Quality education and competencies for life / Workshop 3 / Background Paper – 2004.*